

Tai, kad Lietuvos viešosios bibliotekos yra atviros įvairiausiems lankytojams, žino visi. Tačiau realybė ne visada tokia graži: vaikus su autizmo spektro sutrikimais auginantys tėvai neretai vengia viešų vietų, kad nematytų smerkiančių žvilgsnių ir nesulauktų piktų replikų. „Biblioteka visiems“ – drąsiai sako bibliotekininkai, pristatantys ypatingą projektą visoje Lietuvoje. Kartu su kitomis šalies bibliotekomis projekte dalyvauja ir Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka.

Mamų patirtys – ne visada malonios

Mangirdą auginanti Ingrida Jurevičiūtė, sužinojusi sūnaus diagnozę, pajuto palengvėjimą – juk kai žinai, kas yra vaikui, gali jam lengviau padėti. Iki tol vyravusi nežinia, kodėl sūnus nekalba, elgiasi kitaip, nei bendraamžiai, kėlė nerimą. „Labiausiai pasigendu žiūrėjimo į tokius žmones kaip į lygius, tokius, kaip visi. Nėra lengva – reikia prisitaikyti, pritaikyti aplinką, bendrauti, kaip bendrautumėte su kiekvienu žmogumi, nelaukiant „normalaus elgesio“ atgal. Kartais aplinkiniai su sūnumi kalba kaip su penkiamečiu, o jam 12 metų, paauglys, na, ir kas, kad turi elgesio ypatumų“, – sako mama. Pasak jos, vaikams su autizmo spektro sutrikimais (ASS) svarbu parodyti, kokio elgesio iš jų tikimasi, kartais – net labai elementarius dalykus: kada patylėti, kur palaukti, kad paėmus ir pavarčius knygą, ją padėtu atgal. Pasakyti: „Pasėdėk tyliai“ arba „Pabūk ramiai“ yra tas pats, kas aklam žmogui pasakyti: „Dabar tu matyk“ arba nevaikščiojančiam žmogui liepti eiti. Tai neveikia.

Jokūbo mama Živilė Kulėšė antrina, kad autistiškiems žmonėms labai padeda vaizdinė informacija, kai bibliotekoje aiškiai parodyta vaizdais, kur dedamos knygos, kur eiti, pagaliau – kur yra tualetas. „Mes kalbame dabar daug apie integraciją, bet autistišką vaiką turinčiai šeimai kartais dar sunku yra išeiti į viešumą. Ji bijo, nes nežino, kaip vaikas elgsis bibliotekoje, bijo kitų žmonių reakcijų“.

Bibliotekos kuria saugią aplinką

Nuo lapkričio mėnesio Lietuvos viešųjų bibliotekų duris puošia spalvota dėlionė „Biblioteka visiems“. Tai ženklas, kad biblioteka nuo šiol tampa dar atviresnė ir labiau draugiška vieta visiems, nepaisant mūsų skirtumų ir įvairumo.

Vaikams su autizmo spektro sutrikimais būdingas jautrumas ir reakcija į sensorinius dirgiklius, tad Lietuvos viešosioms bibliotekoms buvo parengtos ir įdiegtos priemonės, palengvinančios šių žmonių lankymąsi bibliotekose. Taip vadinamojo „sensorinio gesintuvo“ rinkinį sudaro palapinė bei taktilinės, garsinės ir vizualinės priemonės, padedančios autistiškiems asmenims suvaldyti kilusį nerimą, nusiraminti ir atsipalaiduoti. Už pagalbą ir konsultacijas bibliotekos dėkoja Šiaulių universiteto lektorei Margaritai Jurevičienei,

asociacijos „Lietaus vaikai“ valdybos narei Barborai Suisse ir asociacijos „Kitoks vaikas“ valdybos pirmininkei Dainai Šiekštelytei Valkerienei.

Dauguma asmenų, turinčių autizmo spektro sutrikimų, informaciją geriau supranta ne tada, kai ją girdi, o kai mato, be to, jie nemėgsta nekonkretumo ir nežinomos aplinkos. Todėl visos bibliotekos nuo šiol turi vizualines socialines istorijas ir plakatus, kurie padeda pasiruošti vizitui į biblioteką. Socialinė istorija ir plakatas, kuriuos lankytojai ras bibliotekų interneto svetainėse, leidžia dar prieš atvykstant susipažinti su bibliotekos erdvėmis, taisyklėmis, pamatyti, kaip atrodo darbuotojai, kurie čia pasitiks.

Griaukime stereotipus kartu

Barbora Suisse, asociacijos „Lietaus vaikai“ valdybos narė ir žurnalo „Lietaus vaikai“ vyr. redaktorė, džiaugiasi bibliotekų proveržiu ir sako, kad vaikus su autizmo spektro sutrikimais auginančioms šeimoms tai yra labai svarbu: „Kaip asociacijos narei ir kaip mamai, auginančiai vaiką su ASS, man džiugu, kad bibliotekos dar plačiau atveria duris bendradarbiavimui. Priemonės ir žinios, kurias nuo šiol turi bibliotekos, yra labai svarbios – tai didelis žingsnis pirmyn, leidžiantis pažinti vaikus su autizmo spektro sutrikimais, domėtis jais ir susidraugauti. Labai svarbu, kad vaikai skatinami ateiti į bibliotekas ir pamėgti knygas. Kartais galvojama, kad vaikai su ASS turi didelių sutrikimų, jie nekalba, neskaito, bet jų yra labai įvairių. Autistiški vaikai mėgsta knygas, jiems patinka skaityti. Labai smagu, kad bibliotekos padeda griauti stereotipus. Tai keičia mąstymą“, – sako pašnekovė.

Autizmo priežastys iki šiol neaiškios

Naujausi didelės apimties apklausų rezultatai rodo, kad autizmo spektro sutrikimas būdingas 1-2 proc. gyventojams. Lietuvoje, kaip ir pasaulyje, autizmo atvejų daugėja. Ankstyvieji autizmo požymiai išryškėja dažniausiai iki 2 metų amžiaus. Kodėl atsiranda autizmas, vieno atsakymo nėra, tačiau mokslininkai deda daug pastangų, ieškodami autizmo priežasčių. Autizmo spektras yra labai platus, visgi dažniausios probleminės sritys yra socialinė sąveika, kalbinis ir nekalbinis bendravimas, pasikartojantis elgesys ir riboti pomėgiai.

Kaip rodo tyrimai, asmenys, turintys autizmo spektro sutrikimų, biblioteką įvardija kaip puikią relaksacijos, edukacijos ir bendraminčių susibūrimo vietą. Apie 90 proc. apklaustųjų teigia, kad bibliotekose lankytusi dažniau, jeigu šios pritaikytų savo fizinę aplinką. Tai, kad Lietuvos bibliotekos tampa dar labiau draugiškos žmonėms su autizmo spektro sutrikimais – didelis žingsnis pirmyn, teikiantis vilties, kad gražiu pavyzdžiu paseks ir kitos viešosios įstaigos.

Projektą „Autizmo spektro ir kitų kalbos, komunikacijos ir elgesio sutrikimų turintiems asmenims draugiškų bibliotekų tinklo diegimas“ finansuoja LR kultūros ministerija. Projekto vykdytoja - Lietuvos apskričių viešųjų bibliotekų asociacija. Projekto partneriai: Lietuvos savivaldybių viešųjų bibliotekų asociacija, Lietuvos autizmo asociacija „Lietaus vaikai“, asociacija „Šiaulių lietaus vaikai“. Informacinis partneris - Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija.

